

Simo Castrén

12.6.2010 Castrén suvun sukukokouksessa Ostrobotnialla

Arvoisat sukukokouksen osanottajat, rakkaat sukulaiset

Kun sukutoimikunta aloitti tämän sukukokouksen suunnittelun se antoi minulle kunniatehtävän esitellä tässä kokouksessa isoisäni professori, senaattori ja pääjohtaja Jalmar Castrénin elämäntyön.

Kun perehdyin hänen elämäntyöstään aiemmin tehtyihin kirjallisiin esityksiin löysin varsin paljon aineistoa tätä esitystäni varten. Halusin antaa teille enemmän kuin ”kuivan akateemisen esitelmän” hänestä ja hänen monipuolisesta ja laajasta merkityksestään suomalaiselle yhteiskunnalle ja siksi päädyinkin aloittamaan esitykseni veljeni arkkitehti Heikki Castrénin vuonna 1973 tekemän alunperin kaitafilmitekniikalla toteutetun filmin Sata vuotta Jalmar Castrénin syntymästä, jonka nyttemmin on kälyni arkkitehti Mirja Castrenin toimesta siirretty DVD-muotoon. Tästä työstä lämmin kiitos Mirjalle.

Tässä filmissä esiintyy isäni professori Viljo Veli Castrén ns. kertojana lastenlapsilleen.
Filmin jälkeen esitykseni jatkuu sanallisessa muodossa.

Siis katsokaamme ensin tuo n. 17 minuuttia kestävä filmi.

Hyvät kuulijat,

Jalmar Castrénin elämässä ja elämäntyössä voidaan nähdä useita eri vaiheita, joilla kaikilla on ollut oma merkityksensä sekä hänelle itselleen, perheelleen kuin koko suomalaiselle yhteiskunnalle.

Lapsuus ja nuoruus :

- 1 Jalmar syntyi Alatornion pappilassa 14.12.1873 Fredrik Edvard Castrenin ja hänen puolisonsa Sofia Borgin perheen nuorimpana lapsena. Hän menetti äitinsä 2 vuotiaana, minkä jälkeen kotia emännöi hänen vanhempi sisarensa Liisi. Koulunkäynti sujui aluksi Torniossa ja myöhemmin neljän veljensä tavoin Oulun lukiossa josta pääsi ylioppilaaksi 1891. Koulumatkat Alatorniolta Tornioon ja Ouluun ja takaisin avarsivat jo varhain hänen

kotomaansa kuvaa.

Oulusta hän löysi puolisoskseen Elli Montellin, jonka kanssa hän teki häämatkan polkupyörillä Tornionjokilaakson maisemiin.

Nämä Pohjois-suomessa eletyt vuodet ja saadut kokemukset vaikuttivat mitä ilmeisemmin hänen suhteeseensa Pohjois-Suomeen sen olojen kehittämiseen.

2 Insinööritieteiden opiskelut ja toiminta konstruktöörinä.

Hän opiskeli Helsingin teknillisessä opistossa tie- ja vesirakennusosastolla valmistuen diplomi-insinööriksi 1895 ja jatkoi siellä sillanrakennuksen ja statiikan tutkimista tehden näillä aloilla useita ulkomaisia opintomatkoja erityisesti Saksaan. Saksassa tutustui uuteen ns. teräsbetonitekniikkaan siinä määrin että hän oli sen ensimmäisiä asiantuntijoita Suomessa ja häntä pidetään sen tekniikan tuojana Suomeen.

Hän toimi Helanderin rautabetoniliikkeen teknisenä johtajana ja sai mainetta suunnittelemalla useita Suomen ensimmäisiä maantie ja rautatiesiltoja eri puolille Suomea antaen niille omien lastensa nimiä.: Liisan, Viljon, Reinon, Aunen ja Paavon. Hän myös valvoi suunnittelemiensa siltojen toteuttamista itse. Hän toimi konstruktöörinä useissa projekteissa mm Helsingin päärautatieaseman rakennushankkeessa.

Opetustoimen Teknillisessä opistossa hän aloitti 1896 toimien apulaisopettajana aina vuoteen 1908, jolloin opisto muuttui korkeakouluksi ja tuolloin hänet nimitettiin ensin lehtoriksi ja neljä vuotta myöhemmin sillanrakennuksen ja rakennuskonstruktioiden professoriksi 1916, jota virkaa hän hoiti vuoteen 1922 ollen mm kolmivuotiskauden korkeakoulun vararehtorina.

Vuonna 1921 hän suunnitteli ja johti laajan tutkimusprojektin Petsamon radan kannattavuudesta ja toteuttamismahdollisuuksista, matkaten sekä veneillä että jalkaisin suuren osan reitillä Rovaniemi-Petsamo-Rovaniemi. Tavoitteena oli selvittää voitaisiko Petsamon nikkelimalmin kuljettamiseksi etelä-Suomeen rakentaa rata kohtuullisin kustannuksin. Rataa ei koskaan kyllä toteutettu.

Isäni Viljo osallistui teekkarina tuohon projektiin ja myöhemmin hän ollessaan Vesistöjen Säännöstelytoimiston johtajana ja etsiessään Lapin tekojärville sopivia alueita hän käytti tämän rataprojektin yhteydessä kerättyjä kokemuksia, tutkimustuloksia ja karttoja hyväkseen.

Jalmarin teknillinen kirjallinen tuotantonsa näiltä ajoilta on erittäin laaja ja hän oli mukana perustamassa tekniikan alan monia yhteisöjä tullen valituksi myöhemmin niiden kunniajäseneksi. Hän näyttää olleen erittäin arvostettu asiantuntija omalla alallaan 1910-luvulta alkaen ja tästä syystä hän toimi myös monissa yrityksissä niin hallitus- kuin myöhemmin hallintoneuvostotasoilla. Valtion edustajana Tornator Oy:n ja Enso Gutzeit Oy:n hallintoneuvostoissa 1914-46. Kansallis-Osake-Pankin hallintoneuvostossa 1916-46 sen puheenjohtajana 1944-46, Suomi-yhtiön puheenjohtaja 1926-46, Rake Oy:n johtokunnan puheenjohtaja 1921-46 useiden komiteoiden, valtuuskuntien ym. Jäsenenä ja puheenjohtajana.

- 3 Kunnallispolitiikan palveluksessa
Helsingin kaupunginvaltuustossa hän oli jäsenenä 1913-17 ja yleisten töiden hallituksen puheenjohtajana 1919-21 Puoluekannaltaan hän oli nuorsuomalainen ja myöhemmin siirtyi kokoomuksen riveihin.
- 4 Senaatin palvelukseen virkamiehenä
Hänet pyydettiin keväällä 1917 Senaatin teollisuushallituksen yli-intendentiksi eli päälliköksi, johon virkaan hän suostui yhdeksi vuodeksi ns. koeluonteisesti.
5. Senaatin jäseneksi
Syksyllä 1917 tuli P.E Svinhufvud hänen luokseen teollisuushallitukseen kysymään häntä uuden senaatin jäsenehdokkaaksi tarkemmin kulkulaitostoimituskunnan päälliköksi. Svinhufvudin valkoisen senaatin lista voitti eduskunnassa äänestyksen 26.11.1917 ja tässä listassa oli peräti kaksi sukumme jäsentä: Arthur ja Jalmar.
Tämän senaatin tärkein tehtävä oli alusta alkaen Suomen itsenäisyyden julistaminen, mikä tapahtuikin 6.12.1917.

Tästä tärkeästä jaksosta kansakunnan historiassa on laaja artikkeli yhdistyksemme julkaisemassa Sukutarinoita-teoksessa Jalmarin itsensä kirjoittamana. Samassa teoksessa on kuvaus Jäänsärkijä Tarmon kaappauksesta ja sillä Svinhufvudin, Jalmarin Louhivuoren matkustamisesta Tallinnan kautta Berliiniin ja siltä Tukholman ja Tornion kautta Vaasaan .

Itsenäisyssenaatin toiminnasta ja siihen liittyen Jalmarin toimista senaattorina löytyy yksityiskohtaisesti kirjoitettu Erkki Räikkösen teos Svinhufvud ja Itsenäisyssenaatti vuodelta 1935.

Teoksesta käy ilmi että senaattorien toiminta oli monasti erittäin vaarallista ajat olivat levottomat ja senaattorit joutuivat jopa muuttamaan tilapäisesti niin ulkoasuaan kuin väritystäänkin jopa maskeerauksen avulla ja muuttamaan kävelytyyliään, etteivät olisi joutuneet punaisten pidättäviksi. Heidän oli pakko piiloutua etsijöiltään useamman viikon ajaksi ja vaihtaakin välillä piilopaikkoja toisiin. Teos sellaisenaan voisi kelvata hyvin elokuvan käsikirjoitukseksi.

Hän toimi J.K Paasikiven hallituksessa 27.5.-27.11.1918 kulkulaitosten ja yleisten töiden ministerinä ja vielä 22.12.1928-16.8.1929 Oskari Mantereen hallituksessa.

6. Rautatiehallituksen puheenjohtajana
Rautatiehallituksen puheenjohtajaksi hänet nimitettiin 1922. Ensimmäisen kosketuksensa rautatiealaan hän oli ilmeisesti saanut ollessaan Oulun-Tornion rataa rakentamassa 1899-1901. Rautatiesiltojen suunnittelijana hän oli saanut jo nimeä ja kokemusta kuten aiemmin mainitsin.
Tätä pääjohtajan virkaa hän hoiti yhtäjaksoisesti 20 vuotta vuoteen 1942. Sinä aikana rautatielaitos kasvoi ja kehittyi hänen johdollaan niin tekniikaltaan kuin palveluiltaan merkittäväksi toimijaksi niin vienti- kuin tuontikaupan harjoittajien, teollisuusyritysten ja matkustajien arvostamaksi valtion omistamaksi liikelaitokseksi ja niissä oloissa suureksi työnantajaksi maassamme.

- 7 Suomen matkailuelinkeinon kehittäjänä
Jalmar oli ollut Matkailijayhdistyksen jäsen jo 1900 luvun alusta alkaen, muttei muiden kiireittensä keskeltä osallistunut toimintaan. Kuitenkin hänet valittiin hallituksen puheenjohtajaksi 1923, minkä jälkeen hän ryhtyi tehokkaalla ja tarmokkaalla tavallaan kehittämään maamme matkailuololoja monipuolisesti.
Yhdistyksellä oli 1920 luvulla varsin vaatimattomia majoitustiloja matkailijoille eikä sen rahoituspohja ollut mitenkään riittävä olojen kehittämiseksi.
Hänen johdollaan uudistettiin rahoitus saatiin valtiolta yhä enemmän määrärahoja matkailun käyttöön ja lainavaroin rakennettiin uusia

majoja ja matkailunedistämishjelma sekä monia muita aloitteita matkailuelinkeinon hyväksi.

Hän edusti Suomea useissa kansainvälisissä matkailualan järjestöissä. Pohjoismaisen matkailuliikennetoimikunnan puheenjohtajana hän toimi vuodesta 1924 kuolemaansa asti.

Hänen asemansa Rautatiehallituksen pääjohtajana antoi hänelle erinomaiset mahdollisuudet toimia tuloksellisesti maamme matkailun edistämiseksi, niin kotimaassa kuin varsinkin pohjoismaissa. Tuolloin syntyivät ns. rengasmatkat, joiden myynti kasvoi ennen sotaa jo merkittävästi, otettiin käyttöön koululaisten hiihtoloma-alennukset ym. talvimatkailun edistämistoimet.

Hänen aloitteestaan käynnistettiin Suomen matkailunedistämishjelma ulkomailla, jota varten perustettiin Suomen-Matkatliitto, jonka hallintoneuvoston puheenjohtajana hän toimi 1930-40. Hän oli ahkera matkailuaiheisten artikkelien laatija niin aikakauslehdissä kuin yhdistyksen vuosikirjoissa. Näyttääpä siltä ettei mikään matkailuedistämisen haara jäänyt hänelle vieraaksi.

Kuvaavaa hänen toiminnalleen oli erityisesti yhdistyksen varhaisina vaikeina vuosina oli tavattoman henkilökohtaisen vastuun ottaminen omille harteilleen. Hän ei saanut työstään mitään korvausta, mutta oli valmis esimerkiksi ryhtymään yhdistyksen silloisissa oloissa huomattavien rakennuslainojen henkilökohtaiseksi takaajaksi. Yhdistyksen jouduttua tilapäisiin maksuvaikeuksiin hän jopa lainasi omistaan ilman takaajia jotta yhdistys selvisi tilanteesta.

Ei siis ole mikään ihme että Matkailijayhdistys kutsui hänet kunniajäsenekseen hänen täyttäessään 70 vuotta 1943.

Tämän kunniaksi Matkailijayhdistys maalautti hänestä muotokuvan joka on täällä kaikkien nähtävissä ja antamassa mielikuvaa meille isoisa Jalmarista.

Me hänen lastenlapsistaan , jotka muistamme isoisan ja hänen hienon ja lämpimän persoonansa ainakin vieraillessamme hänen ja Elli-mummin kodissa Hietalahdenranta 15:ssa samoin kuin Espoon Suomenojalla sijaitsevassa peräti Eliel Saarisen piirtämässä Marjaranta- huvilassa.

Tiivistäen voidaan varmaan perustellusti todeta, että Jalmar Castrénin elämäntyö monipuolisuudessaan ja kauaskantoisuudessaan ansaitsee erityisen arvostuksen niin meidän sukumme kuin maamme ja kansamme taholta. Hän toimi maamme ja kansamme kohtalon vuosikymmenien aikana tärkeissä tehtävissä osoittaen niissä kauaskatseisuutta, ennakkoluulottomuutta ja idearikkautta monilla eri elämäntiloilla josta edellä kerrottu on vain lyhyen kaavan mukaista.

Uskon että hänen pontimenaan on ollut toisaalta rakkaus pohjois-suomalaiseen yksinkertaiseen elämänmuotoon, sen ihmisiin ja luontoon ja toisaalta hänen aikansa "high tech"iin uusiin tekniikan suomien mahdollisuuksien omaksumiseen ja hyödyntämiseen itsenäisessä Suomessa.